

שיר קנייה בדיזנגוף / ארז ביטון

מערך שיעור

מידע למורים

<p>השיעור יעסוק בשירו של ארז ביטון "שיר קנייה בדיזנגוף" בהתמקדות באווירה התרבותית שעליה נכתב השיר, ואליה מנסה הדובר בשיר להתקבל כשווה בין שווים ללא הצלחה.</p> <p>במהלך השיעור נבחן כרזת פרסום שעוסקת בקפה רוול.</p> <p>דרך קריאת המקורות נחשוף בפני התלמידים את ההתנגשות הטרגית בין שני העולמות ואת קונפליקט הזהויות שמאפיין את היצירה המזרחית.</p> <p>נדון גם בשאלת השפה כמכוננת זהות ובניסיון להיטמע באמצעות שימוש בשפה "נכונה". נבדוק מהי "העברית האחרת", שפת הצללים של העולים החדשים ממדינות צפון אפריקה.</p> <p>בחלק השני של השיעור נקרא עם התלמידים את שירו של ביטון "תקציר שיחה" ונברר את יחסי הגומלין בין 'שיר קנייה בדיזנגוף' לשיר זה.</p> <p>נעמוד על המושג "שיר מחאה" ונעסוק בהבדלים בין שני השירים ובהתפתחות בנוגע לשאלת הזהות של הדובר.</p>	<p>תיאור קצר של השיעור</p>
<p>חטיבת ביניים. כיתות ז'-ח'</p> <p>תכנית הלימודים בספרות:</p> <ul style="list-style-type: none"> • היצירה המזרחית • מעמדה של השפה העברית • שירה עברית מודרנית 	<p>קהל יעד ונושא בתכנית הלימודים</p>
<ul style="list-style-type: none"> • פרסומת בעיתון דבר, 8 במאי 1959 	<p>פריטי מקור שהשיעור מתבסס עליהם</p>
<p>שני שיעורים</p> <ul style="list-style-type: none"> • ארז ביטון מקריא את "שיר קנייה בדיזנגוף", סרטון • "בוא מן הפינה אל במת הבמות": על הלשוניות השונות בשירת ארז ביטון, אלמוג בהר, מתוך הקובץ <i>אנא מן אלמגרב, קריאות בשירת ארז ביטון</i> • ביקורת על "תמביסרת – ציפור מרוקאית" לארז ביטון, מתוך הבלוג של אלמוג בהר 	<p>אורך הפעילות</p> <p>חומר רקע למורה</p>
<ul style="list-style-type: none"> • מקרן ומחשב להקרנת כרזת הפרסומת 	<p>ציוד והכנות מוקדמות</p>
<p>טבלת השוואה בין השירים</p>	<p>קבצים נוספים</p>

מהלך השיעור

מהלך ההוראה	תיאור הפעילות
פתיחה	<p>נבקש מהתלמידים לחשוב על מרחבים שבהם אנו מנכיחים את השפה בדרכים שונות:</p> <ul style="list-style-type: none"> • בין חברים במגרש • בבית הספר • בסלון עם ההורים • עם אח קטן • במוזיאון • באירוע משפחתי • כאשר אנו כותבים בוואצאפ <p>נשאל שאלות מנחות בדיון:</p> <ul style="list-style-type: none"> • האם ישנם זמנים בחיים שבהם אנו משתמשים בשפה מיוחדת כדי למצוא חן? • האם יש סוג של עברית שבו אנחנו מרגישים "בבית"? • האם בכל מקום נדבר באותה דרך? • האם יש בתים שדוברים בהם שפות אחרות? • האם יש מילים שמקובלות במקום אחד ולא תשתמשו בהן במקום אחר? <p>נבקש מהתלמידים לתאר בכתב סיטואציה שבה הם הרגישו שהם מאמצים "שפה זרה" שאינה מתאימה לשפתם הרגילה.</p> <p>במליאת הכיתה נאסוף את התוצרים ונדון: האם זו הייתה שפה גבוהה יותר? האם לפעמים נאלצתם להשתמש במילים לא-נקיות כדי להתקבל למעגלים חברתיים?</p>
הוראת השיר "שיר קנייה בדיזנגוף"	<p>נקריא את השיר "שיר קנייה בדיזנגוף". דגשים להוראת השיר:</p> <p>1. מהות הקניה: השיר נקרא "שיר קנייה בדיזנגוף" ופותח בעדות הדובר: "קניתי חנות בדיזנגוף". אבל עד מהרה מתברר שמטרת קניית החנות אינה לצורך מכירת סחורה, אלא לצורך "קניית שורשים".</p> <ul style="list-style-type: none"> • מה ההבדל בין הניב התקני "להכות שורש" ובין הביטוי החדש שטבע המשורר "לקנות שורש". • איך ניתן לקנות שורשים? כיצד פועל הדובר כדי לקנות את תרבותם של האנשים ברואל? <p>2. חריזת השם רוול עם "אבל" והפסיחה שמבודדת את המילה "אבל" מדגישה את הערעור של הדובר על המקום ויושביו ומהווה נקודת מפנה בשיר.</p> <p>3. האנשים ברואל</p>

תיאור הפעילות	מהלך ההוראה
<p style="text-align: center;">מי הם האנשים בְּרוֹל מה יש באנשים בְּרוֹל מה הולך באנשים בְּרוֹל, אני לא פונה לאנשים בְּרוֹל</p> <p>החזרות האפיפוריות על השם "רוול" הן שיקוף אירוני של שמו של בית הקפה האופנתי והעדכני, שהיה נישא בפי הבריות.</p> <p>כדי להמחיש לתלמידים את מקומו של קפה רוול בתרבות העברית בתל אביב של שנות השישים והשבעים נקריין על הלוח את הפרסומת:</p> <p style="text-align: center;"><u>פרסומת בעיתון דבר, 8 במאי 1959</u></p> <p>נשאל את התלמידים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • איזה מוצר מתפרסם במודעה? • האם זו פרסומת למוצר אחד בלבד? • איזו אווירה משדרת הפרסומת? • מה בתמונה מסייע לשדר של המפרסם? • כיצד לבושים האנשים המצוירים בתמונה? <p>הפרסומת מקדמת סיגוריות יוקרתיות לאיני טעם באמצעות אזכור שמו של בית הקפה המיתולוגי רוול, ואף באמצעות ציור שלו.</p> <p>נקודת המוצא שבפרסום דומה לזו שבשיר: המוצר החדש (הסיגרים) זקוק ל"תמיכתו" של מוצר ותיק וידוע שכולם מכירים, והוא שם דבר ברחוב התל אביבי.</p>	<p>קפה רוול – היכרות עם פריט מקור</p>
<p>4. אני שולף את השפה</p> <p>נשאל את התלמידים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מה מייחד את הפועל "שולף"? • מה שולפים בדרך כלל? • האם אפשר לשלוף שפה? • אם יש צורך לשלוף את השפה, משמעות הדבר שהיא איננה בשימוש מתמיד. אם כן, מהיכן שולפים אותה? <p>5. מלים נקיות</p> <ul style="list-style-type: none"> • מדוע הדובר מייחס לשפה של אנשי רוול תכונות של ניקיון? • האם הצירוף "מילים נקיות" הוא מחמאה לשפתם של האנשים או עלבון? • מה עומד בניגוד למילים הנקיות, בשפתו של הדובר בשיר? <p>6. כן אֲדוֹנִי/בְּבִקְשָׁה אֲדוֹנִי</p> <ul style="list-style-type: none"> • מה דעתכם על השימוש התכוף במילה "אדוני"? על איזו עמדה נפשית של הדובר הוא מעיד? 	<p>המשך הוראת השיר "שיר קנייה בדיזנגוף"</p>

מהלך ההוראה	תיאור הפעילות
	<p>7. וְהִבְתִּים הָעוֹמְדִים פֶּאֶן עָלַי/גְבוּהִים פֶּאֶן עָלַי/וְהִפְתַּחֲתִים הַפְּתוּחִים פֶּאֶן/בְּלִתִּי חֲדִירִים לִי פֶּאֶן.</p> <ul style="list-style-type: none"> • כיצד מתואר הנוף העירוני של רחוב דיזנגוף בשיר? • מאיזו נקודה גיאוגרפית מתואר הנוף? (מלמעלה, מלמטה – ומה המשמעות הנפשית של זווית זו) • השימוש התכוף במילה "כאן" מעלה על הדעת שישנו גם "שם". חשבו מהו ה"שם" של הדובר בשיר. <p>8. בְּשֵׁעָה אֶפְלוּלִית בְּחִנּוּת בְּדִיזְנֶגוֹף אֲנִי אוֹרֵז חֲפְצִים אריזת החפצים מבטאת את תחושת המהגר התמידית של הדובר בתל אביב.</p> <p>9. לַחֲזֹר לַפְּרָוְרִים וְלַעֲבָרִית הָאֲחֶרֶת. נשאל את התלמידים: מהי לדעתכם "העברית האחרת"? האם ישנה יותר מעברית אחת?</p>
איסוף ודיון	<p>נשאל את התלמידים:</p> <p>האם עבור הדובר בשיר הייתה אפשרות אחרת להתערות בקרב האליטה בתל אביב? האם היה יכול שלא לוותר על שפתו ועל מאפייני הזהות שלו, ובכל זאת לקחת חלק בסצנה התל אביבית הישראלית? ואולי אפשר לערער על הרצון שלו להתקבל לאליטה: למה הוא רוצה להתקבל? האם זה שווה את המחיר?</p>
השוואה עם השיר "תקציר שיחה": דף עבודה לתלמידים	<p>נקריא לתלמידים שיר נוסף של ביטון: "תקציר שיחה"</p> <p>מרכיבים רבים מ"שיר קנייה" בדיזנגוף מופיעים בשירו של ביטון "תקציר שיחה", אבל הם לובשים צורה אחרת: הפעם הדובר מציג אפשרות של שימור הזהות וחוסר ויתור על מרכיבי זהותו המרכזיים – שם. שפה. לבוש.</p> <p>נבקש מהתלמידים להשוות בין שני השירים באמצעות הטבלה בדף העבודה.</p> <p>נשאל:</p> <p>באיזה שיר מתמודד הדובר עם מצבו בדרך טובה יותר בעיניכם?</p>
סיכום: שירת מחאה	<p>נגדיר על הלוח:</p> <p>שיר מחאה הוא שיר שמביע התנגדות למציאות חברתית או פוליטית.</p> <p>נבקש מהתלמידים לחשוב: לדעתכם, איזה מבין השירים שקראנו מתאים יותר להגדרה "שיר מחאה", ומדוע?</p>